

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Філософський факультет
Кафедра української філософії та культури

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана філософського факультету
Дмитро НЕЛІПА
2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**УКРАЇНА В ПОЛІТИЦІ ПАМ'ЯТІ ТА ПРОПАГАНДИ ПОЛЬЩІ ТА РОСІЇ В
XIX-XXI СТ.: СВІЙ, ЧУЖИЙ, ВОРОГ**

для студентів

галузі знань **03 Гуманітарні науки, 01 Освіта/Педагогіка**
спеціальності **032 Історія та археологія, 014 Середня освіта**
освітній рівень **Перший (бакалаврський)**
освітні програми **Історія України та культурна антропологія (із поглибленим вивченням іноземних мов), Середня освіта (Історія) та інші**
вид дисципліни **вибіркова**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2023/2024
Семестр	5
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: Адамська Ірина Геннадіївна, кандидат історичних наук, асистент кафедри української філософії та культури

Пролонговано: на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» 20__ р.

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» 20__ р.

КИЇВ – 2022

Розробники: *Адамська Ірина Геннадіївна, кандидат історичних наук, асистент кафедри української філософії та культури*

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри
української філософії та культури
 (Мирослав РУСИН)

Протокол № 1 від «25» 08 2022 р.

Схвалено науково - методичною комісією філософського факультету

Протокол від «31» серпня 2022 року № 2

Голова науково-методичної комісії (Ірина МАСЛІКОВА)

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від «31» серпня 2022 року № 2

Голова науково-методичної комісії (Наталія ТЕРЕС)

1. Мета дисципліни:

Вивчення теоретичних та методологічних основ студій пам'яті, зокрема політики пам'яті та історичної імагології, теорії та історії пропаганди, а також ознайомлення з еволюцією політики пам'яті та пропаганди в Польщі та росії впродовж XIX-XXI ст. під впливом політичних та соціально-економічних змін, що відбувалися на території цих країн.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Успішне опанування курсів з історії України, історії країн Центральної та Східної Європи.*
2. *Знання теоретичних основ критики джерел.*
3. *Володіння навичками аналізу і синтезу.*

3. Анотація навчальної дисципліни:

Дисципліна передбачає вивчення в ретроспективі політики пам'яті в Польщі та росії щодо України, тобто дій різних акторів (міжнародних організацій, держави, а на практиці уряду, партій, організацій, рухів або окремих осіб), спрямованих на формування колективної пам'яті певної нації або іншої спільноти, впродовж XIX-XXI ст. Використовуючи методологію історичної імагології, яка досліджує формування та функціонування образу «свого» або «чужого», а також суспільних стереотипів, у представників окремих культур чи груп населення в різні історичні періоди, розкриватимуться механізми та суть діяльності, спрямованої на формування чи зміну образу України та українців в уявленнях сусідніх народів.

4. Завдання (навчальні цілі):

Вироблення у студентів вміння працювати в міжнародному контексті, здатність відрізнити специфіку у підходах до вирішення проблем в галузі історії представників різних наукових шкіл; здатність усвідомлювати та критично оцінювати точки зору, що впливають з іншого національного та культурного підґрунтя, здатність розуміти соціальну роль історика, методи та способи використання історії та зловживання нею; здатність застосовувати набуті знання та навички у практичних ситуаціях, зокрема під час ведення дискусій, підготовки аналітичних матеріалів, у публічних виступах.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Знати категоріальний апарат, теоретичні концепції та методологічний інструментарій політики пам'яті та історичної імагології, теорію критичного осмислення уявлень про минуле у суспільстві	Лекція, самостійна робота	Підсумкова контрольна робота, творче завдання(письмова робота)	15%
1.2.	Знати історичну політику та соціокультурні практики, здійснювані в Польщі та росії у минулому та сьогоденні, практики критичного осмислення уявлень про минуле у суспільстві	Лекція, семінарське заняття, самостійна робота	Підсумкова контрольна робота, експрес-контролі, усне опитування на семінарських заняттях	45%
2.1	Вміти інтерпретувати зв'язок та різницю між історичними фактами у джерелі та історіографічними фактами у науковій літературі	Лекція, семінарське заняття, самостійна робота	Усне опитування на семінарських заняттях, творче завдання (письмова робота)	6%
2.2	Вміти оцінювати альтернативні варіанти інтерпретації основних тенденцій та особливостей історичного розвитку людства у XIX-XXI ст.	Лекція, семінарське заняття, самостійна робота	Усне опитування на семінарських заняттях, творче завдання (письмова робота)	6%
2.3	Вміти виявляти спільні й відмінні риси в підходах українських і зарубіжних істориків	Лекція, семінарське заняття, самостійна робота	Усне опитування на семінарських заняттях, творче завдання (письмова робота)	6%
2.4	Вміти аналізувати взаємозв'язки між позицією професійного історика та пануючими у суспільстві поглядами на минуле	Лекція, семінарське заняття, самостійна робота	Усне опитування на семінарських заняттях, творче завдання (письмова робота)	6%
2.5	Вміти аналізувати взаємозв'язок вітчизняної, європейської і світової історії та гармонізувати історичну пам'ять різних спільнот	Лекція, семінарське заняття, самостійна робота	Усне опитування на семінарських заняттях, творче завдання (письмова робота)	6%
4.1	Прийняти і обґрунтувати рішення щодо виокремлення вузлових наукових проблем в галузі історії, спрямованих на гармонізацію історичної пам'яті різних спільнот та консолідацію суспільства	Лекція, семінарське заняття, самостійна робота	Творче завдання(письмова робота)	10%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни/ Програмні результати навчання	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	4.1
Дисципліна запропонована у переліку на вільний вибір студентів									

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Робота на семінарських заняттях(усне опитування): РН 1.2, РН 2.1, РН 2.2, РН 2.3, РН 2.4, РН 2.5 – 40 балів/24 бали*.
2. Експрес-контролі (2 письмові роботи): РН 1.2 – 16 балів/10 балів* (по 8 балів/5 балів кожна).
3. Творче завдання (письмова робота): РН 1.1, РН 2.1, РН 2.2, РН 2.3, РН 2.4, РН 2.5, РН 4.1 – 24 бали/14 балів*.
4. Підсумкова контрольна робота(письмова): РН 1.1, РН 1.2 — 20 балів/12 балів*.

* *максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.*

- підсумкове оцінювання:

- *форма оцінювання – залік.*

Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру і не передбачає додаткових заходів оцінювання для успішних студентів.

Умовою отримання заліку є позитивні оцінки з творчої роботи та підсумкової контрольної роботи.

- *Студент, який не набрав 60 балів за результатами семестрового оцінювання, не склав залік і йому у відомість проставляється оцінка «не зараховано».*

Для складання заліку під час перескладання, яке призначається відповідно до затвердженого деканатом графіку, студент має відпрацювати викладачу ті види семестрового оцінювання на яких не набрав мінімальної кількості балів (пропущені чи з незначною кількістю набраних балів семінарські заняття, експрес-контролі). У разі якщо студент не отримав залік під час перескладання викладачу, відбувається перескладання комісії. Для перескладання на комісії студенту пропонується перелік запитань та завдань, які мають перевірити всі результати навчання за даною дисципліною.

7.2 Організація оцінювання:

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою.

100 залікових балів (максимум)			
Семінарські заняття	Експрес-контроль	Творче завдання	Підсумкова контрольна робота
40 балів (максимум)	16 балів (максимум)	24 бали (максимум)	20 балів (максимум)
24 бали (мінімум)	10 балів (мінімум)	14 балів (мінімум)	12 балів (мінімум)

7.2.1. Робота на семінарських заняттях здійснюється впродовж всього семестру, результати оголошуються студентам індивідуально наприкінці заняття або на початку наступного семінарського заняття (за згодою студентів).

Перелік видів аудиторної роботи на семінарських заняттях та їх оцінка (в балах)

На семінарських заняттях оцінювання здійснюється за **12-ти бальною**, яка в подальшому переводиться в залікові бали.

<i>Види роботи на семінарському занятті</i>	<i>Бали за роботу на семінарському занятті</i>
Доповідь на семінарському занятті	1-5
Доповнення на семінарському занятті	1-3
Участь у дискусії на семінарському занятті	1-3
Узагальнення, підведення підсумку семінарського заняття	1

Таблиця переведення балів за роботу на семінарських заняттях у залікові бали.

Залікові бали	Набрана кількість балів (8 занять)
40	94-96
39	91-93
38	88-90
37	85-87
36	82-84
35	80-81
34	78-79
33	76-77
32	74-75
31	72-73
30	70-71
29	68-69
28	66-67
27	64-65
26	62-63
25	60-61
24	58-59
23 бали і нижче не зараховуються оскільки становлять менше 60%	Менше 58 балів не зараховуються оскільки становлять менше 60% і в залікові бали не переводиться

7.2.2. Експрес-контроль (2 письмові роботи) проводиться на семінарському або лекційному занятті. Оцінюється в межах 8 балів за кожну роботу (пороговий рівень позитивної оцінки – 5 балів). Контроль складається з тестової частини (8 запитань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 0,5 балів) та 2 питань, що потребують розгорнутої

відповіді (максимально по 2 бали за кожне).

Критеріями оцінки теоретичного питання є:

- глибоке розкриття проблеми та відображення власної позиції 2 бали;
- питання розкрито повно, але не відображено власну позицію 1,5 бали;
- розкритий лише окремий аспект питання 1 бал;
- відсутність відповіді 0 балів.

Результати оголошуються студентам індивідуально на наступному занятті, результат останнього експрес-контролю оголошується впродовж трьох наступних робочих днів, але не пізніше ніж за день до заліку.

У випадку відсутності студента з поважних причин, відпрацювання та перездачі експрес-контролів здійснюються у відповідності до діючих в Університеті нормативних документів.

7.2.3. Творче завдання (письмова робота) готується студентами впродовж семестру і здається не пізніше останнього семінарського заняття у роздрукованому вигляді з підписом та в електронному відправляється на адресу adamska@knu.ua або в Google Classroom.

Робота оцінюється в межах 24 балів (пороговий рівень позитивної оцінки – 14 балів). Робота складається з трьох блоків, кожний з яких оцінюється в межах 8 балів: заповнення 1 і 2 пунктів кожного блоку оцінюються по 1 балу, 3-5 пунктів кожного блоку – в межах 2 балів по кожному пункту наступним чином:

- глибоке розкриття проблеми та відображення власної позиції 2 бали;
- питання розкрито повно, але не відображено власну позицію 1,5 бали;
- розкритий лише окремий аспект питання 1 бал.

Результати оголошуються студентам індивідуально впродовж трьох наступних робочих днів, але не пізніше ніж за день до заліку.

7.2.4. Підсумкова контрольна робота проводиться на останній лекції. Робота оцінюється в межах 20 балів (пороговий рівень позитивної оцінки – 12 балів). Робота складається з 2 питань, що потребують розгорнутої відповіді (оцінюються в межах 10 балів за кожне).

Критеріями оцінки кожного питання є:

Відповідь повна та подане власне бачення проблеми	9-10
Відповідь повна, відображає знання фактичного матеріалу з питання	7-8
Відповідь фрагментарна, відображені лише деякі аспекти проблеми	5-6
Відповідь фрагментарна та наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу	2-4
Відповідь має значні помилки	1
Відповідь відсутня	0

Результати оголошуються студентам індивідуально впродовж трьох наступних робочих днів, але не пізніше ніж за день до заліку.

У випадку відсутності студента з поважних причин, відпрацювання та перездачі підсумкової контрольної роботи здійснюються у відповідності до діючих в Університеті нормативних документів.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	Самостійна робота
1	Вступ до курсу (мета, завдання, історіографія).	2	-	-
2	Тема 1. Політика пам'яті: теорія і методологія дослідження. Теорія та історія пропаганди. Історична імагологія.	4	-	6
3	Тема 2. Україна в російській політиці пам'яті та пропаганді у другій половині XIX – на початку XX ст.	3	2	5
4	Тема 3. Україна в польській політиці пам'яті та пропаганді другої половини XIX – початку XX ст.	3	2	5
5	Тема 4. Україна в радянській політиці пам'яті та пропаганді міжвоєнного періоду	3	2	5
6	Тема 5. Україна в польській політиці пам'яті та пропаганді 1920-1930-х років	3	2	5
7	Тема 6. Україна в радянській політиці пам'яті та пропаганді 1940-1980-х років	3	2	5
8	Тема 7. Україна в політиці пам'яті та пропаганді Польської Народної Республіки	3	2	5
9	Тема 8. Україна в російській політиці пам'яті та пропаганді після 1991 року	2	1	5
10	Тема 9. Україна в політиці пам'яті та пропаганді в Республіці Польща	2	1	5
11	Підсумкова контрольна робота	2		
	ВСЬОГО	30	14	46

Загальний обсяг 90 год., в тому числі:

Лекцій – **30 год.**

Семінари – **14 год.**

Самостійна робота - **46 год.**

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Єкельчик С. Імперія пам'яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві. – К., 2008. – 303 с.
2. Земський Ю. Польська, російська та українська еліти в змаганнях за Правобережну Україну середини ХІХ століття. – Хмельницький, 2011. – 350 с.
3. Киридон А. Гетеротопії пам'яті: Теоретико-методологічні проблеми студій пам'яті. – К., 2016. – 320 с.
4. Коннертон П. Як суспільства пам'ятають / Пер. з англ. С. Шліпченко. – К.: Ніка-Центр, 2004. – 184 с.
5. Корнат М. Прометеїзм – польська візія перебудови Східної Європи (1921-1939) // Україна модерна. – 2010. - № 6(17). – С. 131-148.
6. Масненко В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості // Український історичний журнал – 2002. – № 5. – С. 49 – 62.
7. Машкевич М. Східна польська політика у ХХ – на початку ХХІ ст.: концепції та інтерпретації. – К., 2015. – 312 с.
8. Портнов А. Історії для домашнього вжитку. Есеї про польсько-українсько-російський трикутник пам'яті. – К., 2013. – 344 с.
9. Стрик Т. Невловні категорії: нариси про гуманітаристику, історію і політику в сучасних Україні, Польщі та росії. – К., 2015. – 320 с.
10. Нора П'єр. Теперішнє, нація, пам'ять. – К., 2014. – 272 с.

Додаткова:

1. Брехуненко В. Війна за свідомість. Російські міфи про Україну та її минуле. – К., 2017. – 280 с.
2. Гирич І. Концептуальні проблеми історії України / Ігор Гирич. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 224 с.
3. Гриневич Т.Б. Дослідження історії України в польській історіографії міжвоєнного періоду. Автореф. дис.канд.іст.наук.: 07.00.06. – К., 2011. – 21 с.
4. Зашкільняк Л. Українське питання в політиці польського уряду та підпілля в 1939-1945 роках // Волинь і Холмщина 1938-1947 рр.: польсько-українське протистояння та його відлуння. Дослідження, документи, спогади / Голова редакційної колегії Ярослав Ісаєвич. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. – 813 с.
5. Зерній Ю.О. Як суспільства пам'ятають: властивості та механізми функціонування історичної пам'яті // Стратегічні пріоритети – 2008. – №4(9). – С. 35-43.
6. Іванова Л.Г. Українське питання в польському повстанні 1863 р. // Європейські перспективи. – 2013. - № 12. – С.179-186.
7. Касьянов Г. Історична політика 1990-х – поч. ХХІ ст.: Україна та пострадянський простір // Україна модерна. – 2014. - № 21. – С. 135-159.
8. Маршал М. Польська політична думка про «українське питання» в міжвоєнний період. Нарис проблеми // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2013. – Вип.57. – С. 115–123.

9. Oberшт О. М. «Українське питання» в ідеях російських націоналістів на початку ХХ ст. // Гілея: науковий вісник. – 2016. – Вип. 106. – С. 46-51.
10. Україна модерна. – 2009. - №4(15). Пам'ять як поле змагань. – 350 с.
11. Confino A. Collective Memory and Cultural History: Problems of Method // American Historical Review. — Vol. 102. — No. 5. — December 1997. — P. 1386–1403.
12. Duber P. Polityka historyczna jako sposób oddziaływania na społeczeństwo w okresie rządów sanacyjnych (na przykładzie obchodów powstań narodowych) // Metamorfozy społeczne. Państwo i społeczeństwo Drugiej Rzeczypospolitej / Pod red. J.Żarnowskiego. – Warszawa, 2014. – Т.8. – S. 355-367.
13. Fentress J., Wickham C. Social memory. – Oxford, UK: Blackwell, 1992. – 229 p.
14. Kwiatkowski P. T. Pamięć zbiorowa społeczeństwa polskiego w okresie transformacji. – Warszawa: Scholar, 2008.
15. Markowska B. Dyskurs historyczny w mediach masowych. Reprezentacje przeszłości w polskiej i ukraińskiej sferze medialnej. – Warszawa: Scholar, 2021. – 318 s.
16. Moskwa D. Matka ojczyzna wzywa! Wielka wojna ojczyźniana w edukacji i polityce historycznej putinowskiej Rosji. – Warszawa: ISP PAN, 2020. – 364 s.
17. Nie jesteśmy ukrajinofilami. Polska myśl polityczna wobec Ukraińców i Ukrainy. Antologia tekstów / Pod red. P.Kowala, J.Ołdakowskiego, M.Zuchniak. – Wrocław, 2002. – 428 s.
18. Stryjek T. Ukraina przed końcem Historii. Szkice o polityce państw wobec pamięci. – Warszawa: Scholar, 2014. – 412 s.
19. Stryjek T, Sklokin V. Kultury historyczne Polski i Ukrainy. O źródłach nieporozumienia między sąsiadami. – Warszawa: Scholar, 2021. – 575 s.
20. Szpociński A. Współczesna kultura historyczna i jej przemiany. – Warszawa: Scholar, 2021. – 217 s.

Додаткові ресурси:

<http://www.memory.gov.ua/zbirnyk> - збірник «Національна та історична пам'ять»

<https://www.jstor.org/journal/histmemo> - журнал "History and Memory"